

SIGRID SPRUYT

DAGBOEK
van een
IJSBEER

Klimaatverhaal uit Deurne

Houtekiet
Antwerpen/Amsterdam

© Sigrid Spruyt, Houtekiet 2019
Houtekiet, Katwilgweg 2, B-2050 Antwerpen
www.houtekiet.be
info@houtekiet.be

ISBN 978 90 8924 804 6
e-ISBN 978 90 8924 805 3
D 2019 4765 60
NUR 320

Omslag Buro Blikgoed
Omslagillustratie Kri Taekels
Foto auteur Johan Jacobs
Opmaak www.intertext.be
Beelden binnenwerk © Shutterstock.com

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form,
by print, photoprint, microfilm or any other means,
without written permission of the publisher.

INHOUD

Woord vooraf	9
Plattegrond	12
De aanloop	13
De ijsberenwinter	29
Uitbollen	203
Nawoord	265
Met dank	273

Bijlagen

Zwemgeschiedenis van Antwerpen	275
Vijvergeschiedenis	280
Boeken	284
Films	287
Muziek	290

Voor mijn broer **Koen**, ook een waterrat,
en een paars beertje van 't Kiel

& ter
nagedachtenis
van

de zwemmende zussen **Priem**:
Alice, Louise en Maria, mijn grootmoeder,

Linda van Heuven (1964-1998),
met wie ik leerde zwemmen,

en kunstenaar **Francky Cane** (1961-2019),
voor wie ik een zeepaard was.

Een zwemmer is een ruiter

*Zwemmen is losbandig slapen in spartelend water,
is liefhebben met elke nog bruikbare porie,
is eindeloos vrij zijn en inwendig zegevieren.*

*En zwemmen is de eenzaamheid betasten met vingers,
is met armen en benen aloude geheimen vertellen
aan het altijd allesbegrijpende water.*

*Ik moet bekennen dat ik gek ben van water.
Want in het water adem ik water
word ik een schepper die zijn schepping omhelst,
en in het water kan men nooit geheel alleen zijn
en toch nog eenzaam blijven.*

Zwemmen is een beetje bijna heilig zijn.

PAUL SNOEK

WOORD VOORAF

De zwemvijver in het Boekenbergpark in het Antwerpse district Deurne is uniek en de grootste ecologische zwemvijver van heel Europa. Hij is ook de thuisbasis van de Deurnese Ijsberen, een bekende winterzwemclub. Ik had er alleen nog maar aan zomerzwemmen gedaan: heerlijk buiten, in de natuur, in het groen, zonder chloor, met libellen die rond je hoofd cirkelen. Je hebt er zicht op bomen en op blauwe of wolkenlucht, en bij rugslag op het heelal, waarin je haast lijkt te verdwijnen, opgenomen in de kosmos. Altijd een beetje nostalgie ook, dat park uit mijn kindertijd, waar ik nog in de zandbak zat, en in de Unitas-tuinwijk naar de kleuterschool ging. Op het Eksterlaar, waar wij woonden in de Vroenhofstraat, van 1965 tot '74.

Mijn kinderjaren liggen intussen bijna een halve eeuw achter mij maar alles komt terug, en ineens waren er invitaties om aan te sluiten bij de Ijsberen, los van elkaar, van enthousiaste leden die de voordelen in de verf zetten: voor de gezondheid, de contacten en het kunnen zwemmen buiten het gewone seizoen, wanneer het voor de rechtgeaarde zwemmer soms te druk is. Ik twijfelde. Ik kom uit een zwemmers-

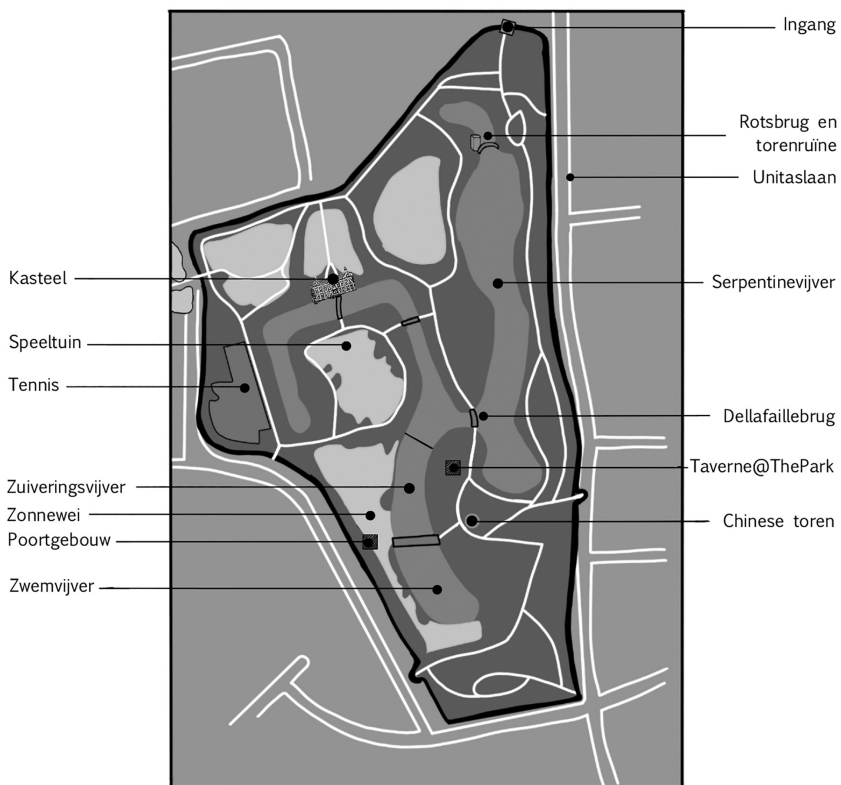
familie, langs moederskant. Mijn grootmoeder en vooral haar twee oudere zussen zwommen bijna honderd jaar geleden al, wat niet evident was, zeker niet voor vrouwen, ook niet in een zwemstad als Antwerpen die voor vrouwen een voortrekkersrol speelde.¹ De zussen Priem, Alice, Louise en Maria, geboren in 1904, '06 en '13, zwommen ook al in de openlucht: in het zwemdok op het Zuid en later bij het Noordkasteel. Mijn moeder zwom baantjes van 1 kilometer, maar alleen in vakantietijden. Ikzelf, iets meer dan mijn broer de waterrat uit onze jeugd gebleven, zwem mijn kilometer sinds ruim twintig jaar vooral in een overdekt zwembad, wekelijks, althans dat is de betrachting. Af en toe komt er iets tussen of moet je iets overwinnen; kou, regen, troosteloosheid, tegenzin, waarvan je nochtans wéét dat je 't beter overwint, omdat je er achteraf steevast zo'n deugd van hebt. Zeker wanneer alles tegenzit en je wel zou kunnen janken, kapot, leeg, dood. Onderduiken kan je dan redden. Zwemmen helpt altijd. Zwemmen om je batterij op te laden en er weer tegen te kunnen. Nadien voel je je verzaligd, de wereld te rijk. Maar in een binnenzwembad (of verwarmd buitenbad) bedraagt de watertemperatuur zo'n 27 graden want je koelt snel af: water geleidt warmte vijftientig keer sneller dan lucht. Bij dat ijsberen zou de watertemperatuur op den duur richting vriespunt gaan! Ik twijfelde. Mijn ervaring met ijswater beperkte zich tot een vakantieduik in een bergmeer of -riviertje en een verjaarplons op kinderfeestjes in zo'n ijsput op een tropisch eiland, waar je krijsend in onderging en als herboren weer uitkwam. Redelijk verslavend wel, had ik ondervonden: na de eerste keer wou je steeds weer. Ik herinnerde me hoe ongelooflijk opgekikkerd en relaxed ik me nadien voelde maar dat was in combinatie geweest met smoorhete baden. Ik bleef

¹ Zie bijlage 'Zwemgeschiedenis van Antwerpen' pagina 275.

twijfelen. Was nu eens enthousiast, net als de 16-jarige zoon van een vriendin, een rugbyspeler, en dan weer sceptisch. Bovendien: waren de IJsberen geen oudjesclub? Deze opmerking viel slecht bij de dertiger die ze opving op 2 september 2018, tijdens een van mijn laatste 'gewone' zwembeurten in de vijver. 'Gewoon doén!' zei hij. Het is niet altijd het beste advies, en in die pre-lokale verkiezingstijden was het de slogan van de liberale Open Vld, maar ik ging ervoor. Doen dus. Ik hakte de knoop door in de eerste verjaardagweek van een moeilijk jaar voor mij, ijskoud in zekere zin. In de kou gelaten zou ik doorbijten, er dan ook echt doorheen gaan, de kou trotseren, mezelf en mijn angst overwinnen. Een ware 'uitdaging'. Diezelfde eerste septemberweek van 2018 schreef ik mij in, nam een herfstabonnement tot eindejaar, en besloot van mijn ontdekkingstocht een dagboek bij te houden. We zouden wel zien of ik de nieuwjaarsduik ging halen!

BOEKENBERGPARK

DE AANLOOP

Zondag 9 september 2018

'Da riekt ier goe!'

De zwemmer die bij het mij voorbijrijvende hoofd hoorde klonk uiterst opgetogen, al vond hij geen instemming bij de vrouw die naast hem zwom: *'Ik riek niks.'* Er moet iets gescheeld hebben aan haar reukorgaan. De enthousiasteling liet zich niet neerdrukken, en informeerde haar dan maar langs het oor, behulpzaam en stellig: *'Ge riekt de natuur!'* Blij als een kind. Als een vervreemde stedeling die na jaren ervan afgesneden te zijn geweest en elke dag in een artificiële omgeving te hebben geleefd tot zijn ontroering ontdekt dat-ie er nog altijd is, de natuur, en erin ondergedompeld de meest eenvoudige dingen als iets wonderlijks ervaart. De verbaasde man waande zich in het paradijs: *'Da water is ier zacht! Da water is ier zoe zacht! Hemels!!'*

Koud was het water nog niet echt: 18,5 graden, net als vorige zondag, al wezen de kreetjes van sommigen op andere meningen. Of op het onderlijnen van de eigen moed. Er waren al veel Ijsberen bij, hoorde ik, hoewel de vijver nog een hele week open is voor het publiek. 't Was dan ook voormiddag, en dat is vroeg op zondag, zelfs in een nazomer die over

de 20 graden gaat. Eén Ijsbeer had meer van een ijsberg die je moest zien te ontwijken. Ze zwom achteruit, of liever: ze hing loodrecht in het water en laveerde op een onzichtbare manier achteruit, traag en gestaag en zonder omzien. ‘Deurnese Ijsberen’ op haar badmuts. Een mannelijk exemplaar greep zich aan de vijverrand vast in een handschoen van zwart rubber. Alreeds tegen de kou? Het oogde ietwat luguber en voor mezelf onwenselijk, net als zo’n badmuts, maar wie weet bedenk ik mij wanneer de watertemperatuur gaat zakken. Al is dat weinig waarschijnlijk want ik hou niet van badmutsen. Echt droog blijft je haar er toch niet onder en er zijn onverdraaglijke bijwerkingen: geen zacht zoevend gevoel meer van water dat langs je schedeldak streelt, een klemming op je kop en een tegendrukgevoel onder water omdat zo’n muts wat werkt als een ballon en de neiging heeft je hoofd aldoor opwaarts te stuwen.

Nee, zonder muts ging het me goed af en al zwemmend kwam ik gelukzalig stralende gezichten tegen: Ijsberen herkennen elkaar én het genot van in hun element te zijn. In het water, en in de natuur dus. Een onvervreemdbaar deel ervan, volledig opgaand in het machtige moment van het nu, op hetzelfde niveau van andere dieren. Het prachtigste vind ik de rondvliegende libellen: hun zwevende blauwe of bruine goudglinsterende tijgerlijfjes, dichtbij en dan weer wegschietend, dartel, speels elkaar achtervolgend, vaak ook neukend in de vlucht. En soms komen ze nieuwsgierig kijken naar die rare mensdieren in het water.

Het heerlijkst zwemmen is in de zon, die flonkersterren strooit op het water, in een glans van goud en groen. De zon! Die moet je zoveel mogelijk opzoeken, want de winter is lang, al is hij in deze nazomer-voorherfst nog niet in zicht. Na de douche erin opdrogend, in de zon, op het hout, waande ik mij weer in Saltsjöbaden Friluftsbad in Zweden, Stockholms

stijlvolste openluchtbad, waar ik een kleine maand geleden met Gita was, met zijn mooie houten belle-époquegebouwen, apart voor mannen en vrouwen, want de minder lichaamsvreemde Zweden zwemmen en zonnen naakt. Vandaag waren er daar verkiezingen, met extreemrechts als de gevreesde winnaar.

Na een praatje met Ijsbeertekenaar Kri en na het omkleden, enorm opgefrist, ving ik een flard op van het levensverhaal van een vrouw die onder meer over de depressie van haar dochter sprak. Dat ze Ijsbeer wordt, dacht ik bij mezelf, ineens overtuigd van de geneeskracht van water. Water is een remedie: je kan er met een lang gezicht ingaan en er lachend uitkomen, alsof het oppervlak een toverspiegel is waar je als *Alice in Wonderland* doorheen stapt, wie weet zelfs van koud water dat kan afschrikken.

Zoals de Italiaanse schrijver Pavese zei: ‘Je bevrijdt je niet van iets door het te ontwijken, maar alleen door er doorheen te gaan.’ Dan pas kan je het achter je laten en krijg je kracht.

Ijsberen om los te laten en tegelijk weer aan te knopen met mijn jeugd, toen hier ook al een (klassiek) zwemdok was, maar ik – onder moederlijke dwang – bij de Deurnese Turners moest. Niks Ijsberen. Mijn moeder was een heel kouwe-lijk type. Gerechtigheid geschiedt.

’s Avonds blijkt de gevreesde toekomst voorlopig mee te vallen: extreemrechts in Zweden wint maar is niet de grootste geworden. Scandinavië zet tegenwoordig de toon, in tv-series, mode, design, politiek ... en muziek! Sigrid is volgens de BBC en in New York de revelatie van het jaar, in november komt ze naar Brussel. Ze zou mijn dochter kunnen zijn, een soort van Pippi Langkous, Noorse versie, een sterk, wild meisje met een onverwoestbare, ontembare kern. Een geslaagde moderne versie van mijn jongere zelf, de hele toekomst nog voor zich, nog niet (of minder) getemd door de natuur en het leven.

Alles kan nog voor haar. En ze wil nog alles. Zij is een zingend ijsbeertje dat me kracht geeft, doet terugkoppelen, om me te herinneren aan het tomeloze meisje dat ik was en dat nog ergens in me zit. Om er moed uit te halen en energie. Dat kan een ouder wordende mens, ook een vrouw, wel gebruiken, naast wijsheid.

Het is zalig om Ijsbeer te zijn. Sigrid is een goeie naam voor een Ijsbeer. Het maakt me blij. Ik ga ermee slapen, met die tevreden gedachte: ik ben een Ijsbeer.

Zondag 16 september 2018

'Aah, maateke!' begroette een oudere man een andere en onbedoeld klonk het ook als een welkomstwoord voor mij. *"t Is goe in 't water!"*

17,3 graden. Ruim 1 graad minder dan vorige week en 10 graden onder het gemiddelde binnenbad, maar de nazomer was er nog en het was inderdaad goed in het water. Ik had er geen probleem mee, al riep iemand, vast met de nodige zin voor overdrijving, dat het kouder was dan in de winter. Dat gaf alleszins moed! Toen ik het water inging, kwam de Antwerpse schepen voor Sport er net uit, een man die niet te beroerd was om zijn drankprobleem publiekelijk aan te kaarten maar die dus ook van water houdt. En van dieren trouwens: jaren geleden zag ik hem bij het gansrijden in de Antwerpse polderdorpen, hij als deelnemer, ik als toeschouwer op dat folklorespektakel van ganstrekken, vanop zo'n dik trekpaard, aan een omhoog gehangen dode gans, tot de kop eraf komt. Ganzen en Ijsberen gaan goed samen.

Ik was er weer en het deed meteen deugd. De libellen waren er. De zon was er. De bomen. Het groen. De geur van diepte. Het zonlicht speelde in het water, dat door de wind tot golfjes werd gestreeld of door een zwemmer opgespat. De